

Dorota Pielorz

Jagiellonian University (Poland)

**A Scratch on the Image of a Perfect World:
Controversial Topics in the *Portrety* Youth Novel Series**

A considerable part of youth literature published in the Polish People's Republic is now perceived as of inferior literary quality and communist propaganda. However, even among books consistent with the state's doctrine one can find novels that present realistic, not romanticized or distorted visions of social matters in the latter decades of the twentieth century. Some topics put forward by their authors do not fit the propagandist image of a perfect world with happy families and ideal young people who are happy to live in a socialist society. One interesting example of such literature is the *Portrety* ("Portraits") series, a collection of youth novels written by various authors that enjoyed enormous popularity among young Poles from the 1970s to the 1990s. In spite of the fact that the propagandist dimension is evident in many books in this series, they do not fit the embellished portrait of the world and society they often claimed to create. The *Portrety* series was written to meet educational objectives (Adamczykowa 2004) and they often deal with difficult social issues, such as growing up in orphanage, addictions, mugging, corruption, suicidal ideation, or unwanted pregnancy and the possibility of having an abortion. Some novels of the series in question may be perceived as controversial because they break social taboos and describe the 'dark sides' of the lives of young people: poverty, violence, difficult decisions, and moral dilemmas. Even in the twenty-first century, the (over)representation of these issues in young adult literature is controversial and ambiguously valued ("Young Adult Literature," 2011). In my presentation, I would like to point out that difficult topics were already found in young adult fiction from the Polish People's Republic and explain how educational, controversial and propagandist dimensions are combined in the *Portrety* series. Analysing these books, one can see how changing social norms result in perceiving some themes as "appropriate (or not) for young readers" (Hunt 2009; Skowera 2017). That is because "when authors in children's literature deal with controversial issues, they are usually dealing with issues society has already begun to discuss" (May 1995). Therefore, one could agree that while youth literature "says a lot about the culture in which it arose, it says more than it would like to do so explicitly" (Czabanowska-Wróbel 2013).

Keywords: *Portrety* youth novel series, Polish juvenile fiction, Polish People's Republic, controversy, moral dilemmas

Bibliography:

- Adamczykowa, Zofia. *Literatura dziecięca. Funkcje – kategorie – obiegi*. Warszawa: Wydawnictwo WSP TWP, 2004.
- Czabanowska-Wróbel, Anna. [Ta dziwna] instytucja zwana literaturą dla dzieci. Historia literatury dla dzieci w perspektywie kulturowej. *Teksty Drugie* 5(2013): 13-24.
- Hunt, Peter. Children's literature and childhood. In: M.J. Kehily, *An Introduction to Childhood Studies*. Maidenhead: Open University Press, 2009.
- "Young Adult Literature: Is current young adult literature appropriate for teen readers?". *Issues & Controversies*, Infobase. 17.10.2011, <https://icof.infobaselearning.com/recordurl.aspx?ID=2144>. Accessed 21.01.2020.
- May, Jill P. *Children's Literature and Critical Theory: Reading and Writing for Understanding*. New York: Oxford University Press, 1995.
- Skowera, Maciej. Bezpieczna i pożyteczna kraina niedorósłoci. Literatura dziecięca jako konstrukt. *Jednak Książki* 7(2017): 13-29.

Dorota Pielorz is a PhD student at the Jagiellonian University (Faculty of Polish Studies). She is the recipient of an MA in comparative literature. Her interests include Polish and foreign literature for children and youths. Pielorz's research has focused on the Polish reception of Lucy Maud Montgomery, the problems of translation, and the sociological dimension of Polish literature in the latter half of the twentieth century. She has attended Polish and international conferences focusing on literature and translation and has written several papers concerning these topics.

Rysa na obrazie idealnego świata. Kontrowersyjne tematy w serii powieści młodzieżowych *Portrety*

Wiele utworów należących do polskiej literatury młodzieżowej okresu PRL uważa się obecnie za teksty nieprzedstawiające właściwie żadnej wartości literackiej i będące jedynie przykładami komunistycznej propagandy. Jednak wbrew tym obiegowym opiniom nawet wśród książek „zgodnych z doktryną” można znaleźć powieści realistyczne, które prezentują autentyczny, a nie uładzony czy wyidealizowany obraz polskiej rzeczywistości społecznej drugiej połowy XX wieku. Niektóre tematy podejmowane przez ich autorów/autorki nie

przystają do propagandowej wizji wspaniałego świata ze szczęśliwymi rodzinami i nastolatkami gotowymi budować socjalistyczne społeczeństwo. Interesującym przykładem takich utworów są *Portrety* – seria powieści młodzieżowych, które ukazywały się od lat 70. do 90. XX wieku, zyskując ogromną popularność wśród młodych odbiorców. Chociaż w wielu należących do tego zbioru utworach rzeczywiście można dostrzec aspekt propagandowy, z pewnością nie przedstawiają one pięknego, ale nieprawdziwego świata, o co bywały niejednokrotnie oskarżane. *Portrety* miały spełniać „bardzo konkretne cele wychowawcze” (Adamczykowa 2004: 68), a ich twórcy często poruszali trudne tematy, takie jak sieroctwo i dorastanie w domu dziecka, rozboje, uzależnienia, korupcja, zaburzenia psychiczne, myśli samobójcze, niechciana ciąża oraz możliwość aborcji. Właśnie ze względu na owo łamanie społecznego tabu i ukazywanie „ciemnych stron” świata nastolatków – ich zmagania, ubóstwa, przemocy, trudnych decyzji, dylematów moralnych – niektóre powieści należące do omawianej serii mogą być postrzegane jako kontrowersyjne. Nawet obecnie, w XXI wieku, (nad)reprezentacja wspomnianych problemów społecznych w literaturze dla niedorosłych czytelników bywa różnie wartościowana i żywo dyskutowana, budząc liczne kontrowersje (Young adult literature... 2011). W moim wystąpieniu chciałabym przypomnieć, że uznawane dziś za kontrowersyjne tematy były obecne również w polskich powieściach młodzieżowych okresu PRL. Pokażę ponadto, w jaki sposób *Portrety* łączą w sobie wychowawczy, kontrowersyjny oraz propagandowy wymiar i jak na podstawie analizy tej serii można zaobserwować wpływ norm społecznych na ocenianie poszczególnych zagadnień jako (nie)odpowiednie dla młodych czytelników (Hunt 2009; Skowera 2017). Wynika to z zaobserwowanego przez Jill P. May faktu, że „kiedy autorzy literatury dziecięcej i młodzieżowej podejmują kontrowersyjne tematy, zmagają się zwykle z kwestiami, o których społeczeństwo zaczęło już dyskutować” (1995). Wszystko to pozwala zgodzić się z konstatacją Anny Czabanowskiej-Wróbel, że literatura dziecięca i młodzieżowa „mówi bardzo wiele o kulturze, która ją wydała, mówi więcej niż chciałaby powiedzieć w sposób jawny” (2013: 15).

Słowa kluczowe: *Portrety*, polskie serie powieści młodzieżowych, PRL, kontrowersje, dylematy moralne